

**ЦЕНТРАЛЬНА СПІЛКА СПОЖИВЧИХ ТОВАРИСТВ УКРАЇНИ**

**ЛЬВІВСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ  
УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ТОВАРОЗНАВСТВА, УПРАВЛІННЯ ТА СФЕРИ  
ОБСЛУГОВУВАННЯ**

**КАФЕДРА ТОВАРОЗНАВСТВА, ТЕХНОЛОГІЙ І УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ  
ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ**

**МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ**

**присвячена 80-річчю Заслуженого діяча науки і техніки України,  
д.т.н., професора Львівського торговельно-економічного  
університету  
ІВАНА ВАСИЛЬОВИЧА СИРОХМАНА**

***ЯКІСТЬ І БЕЗПЕЧНІСТЬ ХАРЧОВОЇ  
ПРОДУКЦІЇ І СИРОВИНИ – ПРОБЛЕМИ  
СЬОГОДЕННЯ***

**25 ВЕРЕСНЯ 2020 РОКУ  
М. ЛЬВІВ**

Дуже важливо зберегти стабільність якості харчових продуктів. Покупця цікавлять методи, прийоми і матеріали, за допомогою яких виробник забезпечує заявлений термін придатності. Довіра до виробника може швидко зруйнуватися, якщо споживач узнає, що використовуються інгредієнти і технології, здатні негативно вплинути на здоров'я людини. Покупець більше цінить натуральну продукцію з малими термінами придатності, у тому числі й органічні продукти, готовий платити більшу ціну, але не буде купляти повторно продукти, які зберігаються в холодильнику місяцями і не піддаються псуванню.

В основі моделі системного забезпечення якості на харчових підприємствах закладено процесне представлення системи менеджменту якості, коли вихідна сировина і матеріали переробляються за допомогою виробничої системи взаємодіючих процесів, орієнтованих на споживача, і в результаті на виході отримана готова продукція необхідної якості. В системі враховуються зовнішні і внутрішні фактори, які суттєво впливають на якість продукції. Таким чином, підприємства, які використали систему, можуть дати гарантію якості продукції, що випускається.

Отже, забезпечення якості харчової продукції – складний процес, який вимагає безпосередньої участі всіх служб і персоналу в харчового підприємстві за обов'язкового лідерства керівника. Досвід зарубіжних і вітчизняних підприємств харчової промисловості показав беззаперечні переваги у впроваджуваних систем якості. За невеликих фінансових і організаційних затрат, на належній увазі з боку керівництва здійснюється системне забезпечення якості процесів і продукції.

#### **Список використаних джерел**

1. Сирохман І. В. Якість і безпечність харчової продукції традиційних та інноваційних технологій [текст]: підручник / І. В. Сирохман, Т. М. Лозова, О. І. Гирка, М. І. Філь, М.-М. В. Калимон. – Львів: «ЛТЕУ», 2020. – 504 с.

**Омельченко Н. В., к.т.н., проф., Браїлко А. С., к.т.н., доц.,  
Ворожбит В. М., студ. ОС «бакалавр»,**

**Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»**

#### **АНАЛІЗ ВИМОГ ДО БЕЗПЕЧНОСТІ ТА ЯКОСТІ МОЛОКА ТА МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ ТА ЄС**

Відповідно до зобов'язань в рамках Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони та Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV (Санітарні та фітосанітарні заходи) Україна повинна гармонізувати своє законодавство з положеннями Регламенту (ЄС) № 853/2004, що встановлює спеціальні гігієнічні правила для гігієни харчових продуктів, в т.ч. сирого молока, молочних продуктів. В країнах-членах ЄС до переробки допускається лише молочна сировина з показниками бактеріальної забрудненості, які відповідають українському гатунку екстра (тобто з мінімальним рівнем бактеріальної забрудненості). До країн ЄС дозволено імпортувати тільки молоко класу екстра [1].

В Україні вимоги до безпечності та якості харчових продуктів, зокрема молока і молочних продуктів встановлені у Законі України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», Законі України «Про молоко та молочні продукти», Наказі Мінагрополітики України № 590 «Про затвердження Вимог щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпечністю харчових продуктів (НАССР)», Наказі Мінагрополітики України № 118 «Про затвердження Вимог до безпечності та якості молока і молочних продуктів».

Відповідно до Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» та з метою адаптації законодавства України до законодавства ЄС були затверджені вимоги щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах НАССР, які набрали чинності 02.05.2013 р. Наказ Мінагрополітики України № 118 (який набрав чинності з 12.07.2019 р.) забезпечує уніфікацію українських та європейських вимог, врегульовує значення основних мікробіологічних показників, адаптовує технологічні вимоги до сучасних реалій і скасовує застарілі норми в цій сфері. Нові вимоги стосуються всіх операторів ринку молока і молочних продуктів незалежно від форми власності, крім первинного виробництва молока і молозива, призначених для власного споживання, і приготування, обробки і зберігання в домашніх умовах молочних продуктів для власного споживання [1]. З 01.01.2020 р. якість молока, як сировини, регламентується ДСТУ 3662:2018 «Молоко-сировина коров'яче. Технічні умови». Таким чином, було замінено попередній ДСТУ 3662-97 «Молоко коров'яче незбиране. Вимоги при закупівлі» в частині вимог до молока екстра, вищого та першого ґатунків з 01.01.2019 р., а з 01.01.2020 р. запроваджені нові вимоги до молока другого ґатунку. З 01.01.2020 р. по 01.01.2022 р. встановлено перехідний період, протягом якого молоко другого ґатунку приймається переробними підприємствами, але вже виключно в технічних цілях – для виробництва нехарчової продукції [2].

Близько 30% усього молока, що йде на переробку зараз в Україні – це молоко другого ґатунку. Причому в основному молоко другого ґатунку постачається від приватних господарств. Щоб виробники молока могли адаптуватися до нових вимог, до 2022 р. встановлено перехідний період. Держава сприяє створенню відповідної інфраструктури для обслуговування приватних господарств і надає допомогу с/г кооперативам для придбання необхідного обладнання. При цьому селяни отримують вищі закупівельні ціни на молоко та більше можливостей для свого бізнесу [1].

Доступ до ринку ЄС для молочної продукції з України було відкрито 11 січня 2016 р. [3]. В ЄС діють вимоги до харчових продуктів тваринного походження, призначених для споживання людьми. Їх метою є запобігання передачі та розповсюдження захворювань серед населення та тварин. На оператора ринку покладено загальний обов'язок контролювати безпеку харчових продуктів та процесів, за які він відповідає, а саме:

а) в ЄС діють загальні правила гігієни щодо первинного виробництва та детальні вимоги до всіх етапів виробництва, переробки та розповсюдження харчових продуктів. Загальні правила гігієни ґрунтуються на положеннях Регламенту № 852/2004 та Регламенту №853/2004. У статті 6 Регламенту №853/2004 викладено загальні вимоги до продуктів тваринного походження з-за меж ЄС. Виробники харчових продуктів повинні запровадити і дотримуватись процедур, які відповідають принципам НАССР (англ. Hazard Analysis and Critical Control Point). Впровадження принципів НАССР передбачає деяку гнучкість, у тому числі для малого бізнесу;

б) законодавство ЄС встановило мікробіологічні критерії для деяких харчових продуктів згідно з Регламентом №2073/2005. Регламент встановлює критерії харчової безпеки щодо харчових бактерій, їх токсинів та метаболітів (таких як: сальмонела, *Listeria monocytogenes*, *Enterobacter sakazakii*, стафілококові ентеротоксини та гістамін) у конкретних харчових продуктах. Ці критерії визначають прийнятність розміщення на ринку продукції. Крім того, цей Регламент встановлює певні критерії гігієни технологічного процесу. У розділі 2.2 Регламенту викладені мікробіологічні критерії для молока та молочних продуктів;

в) імпорт продуктів тваринного походження, призначених для споживання людьми, повинен відповідати загальним умовам здоров'я тварин. Запроваджені заходи контролю мають запобігти проникненню на територію ЄС інфекційних хвороб, які є небезпечним для людей і свійських тварин. Вимоги до здоров'я тварин викладені у Директиві №2002/99/ЄС, яка запроваджує регулювання виробництва, обробку, продаж (розповсюдження) і розміщення на ринку харчових продуктів тваринного походження для споживання людьми. У Додатку 3 наведено перелік способів лікування, які дозволяють усунути певні ризики для

здоров'я тварин, пов'язані з м'ясом та молоком;

г) Регламентом №605/2010 ЄС запроваджений ветеринарний сертифікат щодо молочної продукції, який повинен супроводжувати всі постачання і забезпечувати безпечне розміщення такої продукції на ринку ЄС. При ввезенні молока і молочних продуктів до ЄС проводиться відповідна перевірка на прикордонному інспекційному пункті. Ветеринарні органи держав-членів ЄС забезпечують відповідність молока та молочної продукції усім вимогам, передбаченим законодавством ЄС. В Регламенті №2017/625 визначено принципи ветеринарної перевірки продуктів тваринного походження, що надходять до ЄС з третіх країн;

д) імпортери повинні дотримуватись процедур, визначених у Регламенті №136/2004 до, під час та після ввезення продукції тваринного походження до ЄС через прикордонний інспекційний пункт. В ЄС діє система TRACES (Trade Control and Export System), до якої заносяться сертифікати здоров'я. Харчові продукти і супровідні документи мають бути підтверджені та перевірені ветеринарними органами після прибуття на кордон ЄС [4].

При ввезенні молока та молочних продуктів у країни ЄС необхідно дотримуватись правил, що гарантують їх безпечність стосовно:

а) контролю забруднюючих речовин у харчових продуктах. Регламент (ЄС) № 315/93 встановлює процедури ЄС щодо забруднюючих речовин у харчових продуктах на території ЄС. Максимально допустимий вміст забруднювачів (мікотоксинів, важких металів, діоксинів) у молочних продуктах на ринках країн ЄС визначений у Регламенті (ЄС) №1881/2006 [3; 5];

б) контролю залишків пестицидів у продуктах рослинного походження, призначених для споживання людиною. Перелік продукції (у т.ч. молочної продукції) та максимальні межі залишків пестицидів визначені у Регламенті (ЄС) №396/2005 та Додатках до нього;

в) контролю залишків ветеринарних препаратів. Ключові вимоги та процедури щодо встановлення меж залишків фармакологічно активних речовин у харчових продуктах тваринного походження визначені у Регламенті (ЄС) №470/2009. Максимальні межі залишків фармакологічно активних речовин – Регламенті (ЄС) №37/2010. Країна-експортер, включена до дозвільного списку країн з правом експорту відповідної продукції до ЄС (відповідно до Рішення (ЄС) 2011/163), повинна щорічно подавати план моніторингу залишків ветеринарних препаратів, забруднюючих речовин у не перероблених харчових продуктах тваринного походження згідно з Директивою 96/23/ЄС;

г) контролю безпечності харчових продуктів тваринного походження, призначених для споживання людиною:

1) загальні гігієнічні вимоги щодо харчових продуктів та спеціальні гігієнічні вимоги для харчових продуктів тваринного походження – (Регламент (ЄС) №852/2004) та №853/2004 (секція IX додатка III);

2) мікробіологічні показники для молочних продуктів встановлені у Регламенті (ЄС) №2073/2005;

3) окрім того, загальні вимоги до імпорту харчових продуктів тваринного походження до ЄС такі: продукти повинні походити із зареєстрованих потужностей або потужностей, на які видано експлуатаційний дозвіл в країні-експортері, яка включена до дозвільного списку країн з правом експорту відповідної продукції до ЄС (Рішення (ЄС) 2011/163); продукти повинні супроводжуватися сертифікатом здоров'я, виданим компетентним органом країни-експортера; пройти обов'язкову перевірку кожного вантажу із цим товаром на прикордонному пункті пропуску країни ЄС, де здійснюються ветеринарні перевірки. Україна має право на ввезення до ЄС молочних продуктів, призначених для споживання людиною, якщо вони пройшли необхідну термічну обробку;

д) простежуваності – вимоги щодо належного маркування або надання відповідних документів на продукцію. Імпортер харчової продукції до ЄС має забезпечити наявність вичерпної інформації щодо всього ланцюга виробництва та переміщення продукту (Регламент (ЄС) № 178/2002);

е) маркування харчових продуктів – загальних та спеціальних правил маркування харчових продуктів (Регламент (ЄС) №1169/2011 та №853/2004). Частково або повністю дегідроване консервоване молоко, призначене для споживання людьми, повинно відповідати спеціальним положенням, встановленим Директивою №2001/114/ЄС, які доповнюють загальні правила щодо маркування харчових продуктів, передбачені європейським законодавством. Регламент №1935/2004 встановлює правила маркування матеріалів, призначених для контакту з їжею, а Регламент №2023/2006 встановлює правила щодо належної виробничої практики, комбінації цих матеріалів та виробів або вторинних матеріалів, виробів, що використовуються у процесі їх виготовлення [3; 6].

Європейські замовники можуть також вимагати від виробника наявності сертифікату відповідності певному міжнародному стандарту безпеки харчових продуктів (зазначається у контракті), зокрема: ISO 22000, FSSC 22000, BRC, IFS. Ці сертифікати не є обов'язковими для ввезення на територію ЄС, проте вони часто є необхідною умовою для реалізації продукції в ЄС [3].

Таким чином, в рамках реалізації Угоди між Україною та ЄС відбувається гармонізація Українського законодавства з положеннями Регламенту (ЄС) № 853/2004; на оператора ринку покладено загальний обов'язок контролювати безпеку та якість молока і молочних продуктів та процесів, за які він відповідає; харчове законодавство ЄС спрямоване не тільки на високий рівень захисту людського життя і здоров'я та інтересів споживачів, а й на захист здоров'я та добробуту тварин, здоров'я рослин і довкілля, визначає простежуваність як здатність виявляти і простежувати будь-який харчовий продукт, корм, тварину, призначені для виробництва харчових продуктів або речовину, що буде використана для споживання, на всіх етапах виробництва, переробки та розповсюдження.

### Список використаних джерел

1. В Україні вступили в дію нові вимоги до якості молочної продукції // Євроінтеграційний портал. Режим доступу: <https://eu-ua.org/novyny/v-ukrayini-vstupyly-v-diyu-novi-vumogy-doyakosti-molochnoyi-produktsiyi> (дата звернення: 07.07.2020)
2. Нові стандарти на молоко: Другий сорт – не брак? // Куркуль. Режим доступу: <https://kurkul.com/spetsproekty/729-novi-standarti-na-moloko-drugiy-sort--ne-brak> (дата звернення: 07.07.2020).
3. Експорт молока та молочних продуктів до ЄС: перші кроки // Євроінтеграційний портал. Режим доступу: <https://eu-ua.org/eksport-yes/moloka-ta-molochnoi-produktsii> (дата звернення: 07.07.2020).
4. Контроль за продуктами тваринного походження // Вимоги / Офіс з просування експорту в Україні. Режим доступу: <https://helpdesk.epo.org.ua/article/kontrol-za-produktamy-tvarynnogo-pohodzhennya-0> (дата звернення: 17.07.2020).
5. Контроль наявності забруднювачів // Вимоги / Офіс з просування експорту в Україні. Режим доступу: <https://helpdesk.epo.org.ua/article/kontrol-nayavnosti-zabrudnyuvachiv> (дата звернення: 17.07.2020).
6. Маркування // Вимоги / Офіс з просування експорту в Україні. Режим доступу: <https://helpdesk.epo.org.ua/article/markuvannya-1> (дата звернення: 17.07.2020).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

*ЯКІСТЬ І БЕЗПЕЧНІСТЬ ХАРЧОВОЇ  
ПРОДУКЦІЇ І СИРОВИНИ – ПРОБЛЕМИ  
СЬОГОДЕННЯ*  
(у дистанційній формі)

Матеріали Міжнародної конференції

*За зміст повідомлень редакція відповідальності не несе*

**Поширення і тиражування без офіційного дозволу  
Львівського торговельно-економічного університету заборонено**

Відповідальний за випуск

М. П. Бодак

Підписано до друку 25 вересня 2020 року